

بررسی میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه‌دینی و زندگی دوره متوسطه و از دیدگاه دانش‌آموزان دختر صفا شهر

عباس قلتاش^۱، مسلم صالحی^۲، معصومه ساریخانی فرد^۳

چکیده:

این پژوهش با هدف بررسی میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه‌دینی و زندگی دوره متوسطه انجام شده است. از روش توصیفی جهت مشخص نمودن مؤلفه‌های حجاب و عفاف و از روش تحلیل محتوا به منظور بررسی و تحلیل برنامه‌دینی و از روش پیمایشی به منظور سنجش دیدگاه دانش‌آموزان استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش در بخش تحلیل محتوا، برنامه‌دینی و زندگی پایه اول، دوم و سوم متوسطه کشور بوده که مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در بخش پیمایش جامعه آماری تمام دانش‌آموزان دختر متوسطه صفا شهر بودند که با نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۱۵۰ نفر انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، سیاهه تحلیل اهداف، تحلیل محتوای کتب دینی، تحلیل محتوای کتب راهنمای معلم و تحلیل تصاویر بود و نیز پرسش‌نامه برای نظر سنجی، که پس از مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهش، تهیه و تنظیم شد و روایی آن توسط متخصصان علوم تربیتی تعیین گردید. واحد تحلیل، تصاویر و جملات مندرج در کتب مذکور بوده است. مهم‌ترین یافته‌ها نشان‌دهنده آن بود که در مجموع اهداف ۱۶/۵ درصد، کتب راهنمای معلم ۰/۳۵، کتاب دینی به میزان ۲ درصد و تصاویر ۴/۳۹ درصد به مؤلفه‌های حجاب و عفاف توجه شده که بیش‌ترین میزان توجه در بعد عاطفی بوده و در مجموع به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری، آرایش، ذهن و پوشش توجه بیش‌تری شده است. علاوه بر آن نتایج نظر سنجی از دانش‌آموزان با نتایج حاصل از تحلیل محتوا مورد تأیید نسبی قرار گرفت. بنابراین ضرورت بازنگری در برنامه‌دینی و زندگی متوسطه و ملاحظه مواردی که در برنامه‌دینی کم‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند، پیشنهاد می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: حجاب و عفاف، برنامه‌دینی، برنامه‌دینی حجاب و عفاف دوره متوسطه

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی دینی masomehsarikhani@yahoo.com

مقدمه

اگر به لباس ملی کشورهای جهان بنگریم، به خوبی حجاب و پوشش زن را در آن می‌بینیم. دقت در لباس ملی کشورها ما را از ورق زدن کتب تاریخی برای یافتن ملل و اقوامی که زنان آن‌ها دارای حجاب بوده‌اند، بی‌نیاز می‌سازد و به خوبی اثبات می‌کند که حجاب در میان اکثر ملت‌های جهان، معمول بوده و اختصاص به مذهب یا ملت خاصی نداشته است. تمام ادیان آسمانی، حجاب و پوشش زن را واجب و لازم شمرده‌اند و جامعه بشری را به سوی آن دعوت کرده‌اند؛ زیرا لزوم پوشش و حجاب به طور طبیعی در فطرت زنان به ودیعت نهاده شده است و احکام و دستورهای ادیان الهی هماهنگ و همسو با فطرت انسانی تشریح شده است؛ پس در همه ادیان الهی پوشش و حجاب زن واجب گشته است. (کیانی، ۱۳۸۶)

اساساً از آنجا که انسان اشرف مخلوقات است به او قدرت انتخاب داده شده است. انتخاب نوع پوشش و حجاب نیز یکی از انتخاب‌های سرنوشت‌سازی است که باید برای آن تصمیم گرفت آن هم تصمیمی از روی علم و آگاهی و عقل و درایت در انتخاب است که مسئولیت معنا پیدا می‌کند و افراد باید در برابر مسئولیتی که برعهده می‌گیرند در برابر خدا، جامعه، خانواده و خود پاسخگو باشند.

نقش نظام آموزش و پرورش و جایگاه رفیع آن، در امر تعلیم و تربیت بر کسی پوشیده نیست هر چند نهادهای پشتیبان مانند خانواده، گروه دوستان و همسالان و رسانه‌های ارتباط جمعی وجود دارند اما هیچ کدام نمی‌تواند جایگزین کاملی برای آموزش رسمی کشور

باشد. در این بین به ویژه علوم و معارف اسلامی، برنامه درسی دین و زندگی بهترین نقش را در نهادینه کردن و آشنایی جوانان با ارزش‌های ملی و مذهبی خواهد داشت.

این مجموعه تلاشی است برای بررسی میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه و میزان دستیابی مخاطبان برنامه به رشد و آگاهی که لازمه‌ی گزینش حجاب باشد و ارائه نظرات و راه-کارهایی برای بهبود برنامه درسی.

بیان مسئله

کلمه حجاب، هم به معنی پوشیدن است و هم به معنی پرده و حاجب. بیش‌تر، استعمالش به معنی پرده است. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می‌دهد که پرده وسیله پوشش است و شاید بتوان گفت که به حسب اصل لغت هر پوششی حجاب نیست، آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد. (حسن نژاد، ۱۳۸۴).

ناهنجاری‌ها و جرائم اجتماعی در تمام اعصار و جوامع وجود داشته، لیکن در برخی از شرایط با گسترش دامنه این ناهنجاری‌ها، معضلاتی ایجاد می‌شود که تداوم حیات یک کشور را با خطر روبرو می‌کند. بروز این مسائل با توجه به شرایط موجود که تهاجمات، فرهنگ غنی و مبتنی بر اخلاق و دستورات رفتاری ما را تهدید می‌کند، بررسی مسائلی چون حجاب و پوشش زنان که نیمی از افراد جامعه را تشکیل می‌دهد، نقش مهمی در جامعه‌پذیری نسبت به این الگوها دارد. مدرسه بعد از خانواده دومین حلقه از حلقه‌های فرآیند جامعه‌پذیری است. مدرسه اولین محیطی است که فرد در آن روابط

نیز ویژگی‌های دانش‌آموزان سن متوسطه که مناسب درک مسائل انتزاعی، تبیین و تفسیر علل موضوعات هستند، لذا برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه بستر مناسبی برای تبیین چیستی و چگونگی و فلسفه‌ی حجاب و عمق بخشیدن به باورهای مذهبی و یادگیری‌های دانش‌آموزان است. بنابراین سؤال اساسی برای محقق مطرح شد که:

۱. به چه میزان به حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه ایران توجه شده است؟

۲. دانش، نگرش و پذیرش دانش‌آموزان متوسطه شهر صفاشهر نسبت به حجاب و عفاف چگونه است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

منش و هویت ملی و گروهی اعضای هر ملت و گروه در طی تربیت و پرورش اعضای آن گروه براساس معیارها و الگوهای رفتاری و تربیتی شکل می‌گیرد که این منش و هویت به خوبی در رفتارها و کنش‌های افراد مشخص و آشکار است. طی این فرایند فرد الگوها و قواعد رفتاری را فرا می‌گیرد که ماهیت و قالب اصلی رفتاری او را شکل می‌دهد.

طبق تعریف، جامعه‌پذیری فرآیندی است که فرد طی آن با ارزش‌ها، عقاید، هنجارها، رسوم، آداب و شعائر جامعه خویش آشنا می‌شود و شیوه‌های زندگی اجتماعی را فرا می‌گیرد و به عنوان یک عضو جامعه آمادگی عمل را پیدا می‌کند. انسان‌ها در فرآیند جامعه‌پذیری با درونی‌سازی ارزش‌ها و هنجارها، یاد می‌گیرند که چگونه باید نیازهای زیستی-اجتماعی

سازمان‌یافته را تجربه می‌کند و از این منظر با پیچیدگی‌های نظام اجتماعی تا حدودی آشنا می‌شود. محیط مدرسه نیز به سبب وجود ارتباطات عاطفی چهره به چهره میان همسالان و موقعیت مناسب سنی جهت الگوگیری تأثیر عمیقی در ساخت‌دهی به شخصیت افراد از خود به جای می‌گذارد. بدیهی است دست‌یابی به آثار مثبت هر دو محیط (خانه و مدرسه) تنها هنگامی میسر خواهد بود که هماهنگی کاملی میان این دو نهاد برقرار باشد و هر یک در تکمیل فرآیند طی شده توسط دیگری گام بردارند و کار خود را به عنوان مقطعی از یک جریان مستمر تلقی کنند.

باید دانست در کنار خانواده و در طول فعالیت‌های آن مدارس نیز رسالتی را به عهده دارند. مدارس، مراکز تعلیم و تربیت تزکیه‌اند. آموزش عملی احکام دینی، بخشی از وظایف معلم و دانش‌آموز را تشکیل می‌دهد. توصیه بدون تعلیم و تربیت، پوشش دینی را به دستور خشک و تحمیلی مبدل می‌سازد، ولی توصیه همراه با معرفت، پذیرش آن را آسان می‌کند. معرفت به حجاب، ضامن اجرا و دوام آن است. اگر پوشش دینی در محیط‌های اجتماعی و پس از پایان تحصیلات، به شکل فرهنگ پذیرفته شده درآید، رسمیت عملی پیدا می‌کند. (احمدی، ۱۳۸۳)

بنابراین برنامه‌ی درسی یکی از ابزارهای مهم آموزش و پرورش است، به‌ویژه برنامه‌ی درسی دین و زندگی که جایگاه پرداختن به آموزه‌های دینی، ارزش‌هایی مانند حجاب و عفاف که بیرق و نماد برجسته مسلمانان است، می‌باشد و

حوزه عملی دارای نمود و تأثیر خاصی نبوده است.

اهمیت پژوهش حاضر از دو نظر قابل بررسی است. از جنبه نظری لزوم این تحقیق را می‌توان در افزودن به ادبیات موجود پژوهشی جستجو کرد، جنبه دیگر اهمیت پژوهش حاضر جنبه کاربردی آن است. از نتایج این تحقیق می‌توان راه‌کارهایی در تهیه و تدوین برنامه درسی مناسب و مطلوب‌تر نسبت به موضوع ارائه نمود، برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، کوشش‌های مقابله با تهاجم فرهنگی و مقابله مثبت و سازنده با ناهنجاری‌های ظاهری و پوششی جوانان پرداخت. قدر مسلم آن‌که برای مقابله با هر پدیده‌ای نخست باید آن پدیده از جنبه‌های مختلف مورد شناسایی قرار گیرد، تحقیق حاضر، کوششی، در راه رسیدن به شناخت لازم در این زمینه می‌باشد.

هدف تحقیق

۱- توصیف و تبیین میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه تحصیلی ایران.

۲- توصیف و تبیین دیدگاه دانش‌آموزان دختر متوسطه صفاشهر نسبت به حجاب و عفاف.

حجاب و عفاف

مطهری در مورد واژه «ستر» و تغییر آن به «پوشش» می‌نویسد: مورد استعمال کلمه ستر به جای حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدیدی است. در قدیم و مخصوصاً در اصطلاح فقها، کلمه «ستر» که به معنی پوشش است به کار رفته است. فقها چه در کتاب الصلوه و چه در کتاب النکاح متعرض این

خود را به شیوه قابل قبول برآورده سازند. دوران نوجوانی و جوانی مهم‌ترین و اثرگذارترین دوران شناخت و پذیرش این معیارهاست. در این دوران چنانچه ارزش‌ها و معیارها و هنجارها به گونه‌ای مناسب و همزمان به نوجوانان ارائه و به درستی در وی درونی شود، تا پایان عمر بدون کم‌ترین تغییری در فرد باقی می‌ماند. (شعائری نژاد، ۱۳۸۷)

فرهنگ هر جامعه از جنبه‌های گوناگونی تشکیل شده است. جنبه‌های هنجاری فرهنگ جامعه، از ارزش‌ها و قواعد خاص رفتاری تشکیل می‌شود. هنجارها نشان می‌دهد چه چیزی ارزش و چه چیزی ضد ارزش است، مانند شیوه‌های پوشش برگرفته از فرهنگ آن جامعه، تلقی بد از بدحجابی، باور به ارزشی بودن حجاب و پوشش و قضاوت درست درباره حجاب، در زندگی اجتماعی و فرهنگی تأثیر به‌سزایی دارد. شاید علت بیش‌تر نابسامانی‌های فرهنگی و اجتماعی نوجوانان امروز کشور بر اثر تغییرات سریع ساختار فرهنگی و اجتماعی به همراه پیچیدگی فزاینده آن است که شاهد اختلاف بین نسل‌ها، عدم درک متقابل جوانان با والدین و مریدان هستیم و این خواستار شناخت و آگاهی عمیق از نیازها، علایق و توان و پتانسیل‌های جوانان با انجام تحقیقات علمی است. اگرچه، اولیاء امور، دلسوزان و علاقه‌مندان بسیاری از طرح‌ها، ایده‌ها، روش‌های خلاقانه را به کار برده‌اند، ولی در کشور ما آن‌چه که تبدیل به مجموعه مقاله در همایش‌ها و سمینارها می‌شود، فقط بحث‌های انباشته تکراری در حوزه نظری است و در

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «بر شما لازم است که لباس ضخیم بپوشید. هر کس لباس نازک است، دین او هم نازک (و سطحی) است.» در کنار این مسأله، حیای چشم (نگاه) نیز اهمیت بسیار دارد. حضرت در سخنی دیگر می‌فرماید: «الْحَيَاءُ غَضُّ الطَّرْفِ؛ شرم، چشم فرو بستن است.» امام باقر علیه السلام هم در کلامی فرمود: «فَإِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْحَيَاءَ فِي الْعَيْنَيْنِ؛ به درستی که خدا، حیا را در چشم‌ها قرار داده است.» (بانکی پور فرد، ۱۳۸۴)

آرایش امری فطری و طبیعی است و حسّ زیبایی دوستی سرچشمه پیدایش انواع هنرها در زندگی بشر شمرده می‌شود. این گرایش طبیعی، افزون بر آن‌که آثار مثبت روانی در دیگران پدید می‌آورد، به تحقق آثار گران‌بهای روانی در شخص آراسته، نیز می‌انجامد. آراستن خود و پرهیز از آشفتگی و پریشانی در نظام فکری و ذوق سلیم انسان ریشه دارد. پرهیز از خودآرایی نه دلیل وارستگی از قید نفس است و نه علامت بی‌اعتنایی به دنیا. وضع ژولیده و آشفته و عدم مراعات تمیزی و نظافت ظاهری، خود به خود شخصیت افراد را در نگاه دیگران خوار می‌سازد و زبان طعن و توهین دشمن را می‌گشاید. بر این اساس، پوشیدن جامه زیبا، بهره‌گیری از مسواک و شانه، روغن زدن به مو و گیسوان، معطر بودن، انگشتر فاخر به دست کردن و سرانجام آراستن خویش هنگام عبادت و معاشرت با مردم از مستحبات مؤکد و برنامه‌های روزانه مسلمانان است. (اسحاقی، ۱۳۸۷)

مطلب شده‌اند و کلمه ستر را به کار برده‌اند، نه کلمه حجاب را. بهتر این بود که این کلمه عوض نمی‌شد و ما همیشه همان کلمه ستر را به کار می‌بردیم، زیرا چنان که گفتیم معنی شایع لغت حجاب، پرده است و اگر در مورد پوشش به کار برده می‌شود به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن است و همین امر موجب شده که عده زیادی گمان کنند که اسلام خواسته است زن همیشه پشت پرده و در خانه محبوس باشد و بیرون نرود. پوشش زن در اسلام، این است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد.

بسیاری، استفاده انسان از لباس را معلول وجود روحیه حیا در انسان می‌دانند. حداد عادل می‌نویسد: از مجموع تحقیقاتی که به عمل آمده، مسلم شده که لباس، دست‌کم پاسخ‌گوی سه نیاز آدمی است: اول این‌که، او را از سرما و گرما و باد و برف و باران حفظ می‌کند؛ دیگر این‌که، برای حفظ عفت و شرم به او کمک می‌کند و سوم این‌که، به او آراستگی و وقار می‌بخشد. پس منشاء اصلی پیدایش لباس، نیاز به محفوظ ماندن، عقیف ماندن و زیبا ماندن است. رعایت کردن حجاب، بر مقدار حیا می‌افزاید و آن را در شخص درونی‌تر می‌سازد. البته تا خواست و همت واقعی در کار نباشد، انسان به کاری اقدام نمی‌کند. پس تا زمانی که دختر یا زن احساس نکند نمایان بودن مو و سر و گردن یا تنگی و کوتاهی لباس، زشت است و از آن شرم نکند، انگیزه کافی برای پوشاندن خود ندارد.

حجاب و امنیت خانواده

نگرانی از فروپاشی خانواده در غرب از جمله مباحثی است که این روزها اکثر قریب به اتفاق صاحب‌نظران و جامعه‌شناسان که به مباحث خانواده پرداخته‌اند، حقیقت آن را تأیید کرده‌اند.

آلفرد آدلر روانشناس معروف که او را پدر مبارزه با خودکم‌بینی می‌نامند، خانواده را به منظومه شمسی تشبیه می‌کند و می‌گوید: همان‌گونه که منظومه شمسی دارای مرکزیت و تشعشع خورشیدی است و از آن به سایر عناصر منظومه نور ساطع می‌شود، مرکز و کانون منظومه خانوادگی نیز پدر و مادر هستند که تشعشعات عاطفی و گرم خود را در محیط خانواده می‌پراکنند و حیات عاطفی را رونق می‌بخشند (فسحت، ۱۳۸۹).

این در حالی است که کنوانسیون رفع تبعیض از زنان (زیر مجموعه سازمان ملل متحد) در الگویی که از روابط اجتماعی زن و مرد ارائه می‌دهد، چنین مطرح می‌کند که: زنان مانند مردان آزادند با هر فردی که دوست دارند روابط عاطفی و دوستانه برقرار کنند و در این راه، تفاوت‌های جنسی و طبیعی آنان با مردان، مجوز معقول و مشروعی برای ممنوعیت روابط دوستی آنان با مردان نیست. بحران خانواده در غرب و فروپاشی بنیان آن با کاهش میزان ازدواج و تشکیل خانواده، روند رو به رشد طلاق، افزایش اختلاف و ناسازگاری‌های خانوادگی و افزایش فرزندان بی‌سرپرست و زندگی تک‌والدینی از پیامدهای تحقق گزاره‌های کنوانسیون در جوامع است. (فسحت، ۱۳۸۹)

دوره نوجوانی

پیامبر اکرم (ص) جوانی را که زمان اوج احساسات و هنگام شکل‌گیری شخصیت است، به زمانی تعبیر کرده‌اند که جوانان انتظار دارند مورد احترام واقع شوند و در فرض و نشیب زندگی از آنان نظرخواهی شود (طبرسی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۵). برخی از صاحب‌نظران، بر این باورند که، هویت دینی، معنای جدیدی به جهان می‌بخشد. در حقیقت باید اذعان کرد که پیوند نسل جوان و دین، در عالی‌ترین تجلی آن، موجب احساس هم‌دلی و یگانگی با جهان هستی می‌شود. (شرفی، ۱۳۸۰)

به نظر لقمانی (۱۳۸۹) جوانی سال‌های سراسر نواندیشی و تجربه‌گرایی، سنت‌شکنی، گفتن «چراها و چگونه‌ها» عبور از مرض عادات و اخلاقیات نسل گذشته، ارائه سلیقه‌های متفاوت با دیگر اعضای خانواده و فامیل، نمایش هیاهوها، جسارت‌ها، توسعه‌ها و پیشرفت‌ها، شیفتگی بسیار نسبت به پرسش‌های جدید و پاسخ‌های نو، آزادگی، حرکت و تکاپو فراتر از امروز و برتر از فردا از صفات برجسته آنهاست. آنان به طور عموم رابطه‌ای با پند، اندرزها و نصیحت مستقیم ندارند و از باید و نباید دوری می‌کنند اما شیفته محبت و مهربانی، رفاقت، همدلی و همراهی هستند. چهره‌های باز، روی گشاده، لبخندی صادقانه و دانشی بی‌آلایش را می‌پسندند و عاشق دوستی یک‌رنگ، گفتگویی حرکت آفرین و تأثیرساز و سخنان زیبا، دلنشین و به روز هستند.

جوانی فصلی سرشار از هیجان همراه با بحران بلوغ، بحران هویت و بحران شخصیت فردی و اجتماعی است به گونه‌ای که نوعی

مخالف بوده‌اند و اثرپذیری آن‌ها بیشتر از فیلم‌ها و بازیگرهای ایرانی است.

در پژوهشی که باقری نژاد (۱۳۸۰) با عنوان بررسی جامعه‌شناسی مدگرایی دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دبیرستان‌های پسرانه شهر کرمان انجام داد، بین عواملی نظیر میزان مذهبی بودن، رشته تحصیلی دانش‌آموزان، بعد خانواده، مرتبه شغلی پدر و مادر والدین با مدپرستی فرزندان رابطه معناداری دیده شده است.

حسن نژاد (1384) به بررسی میزان تأثیرپذیری دختران سوم راهنمایی شهر شیراز در انتخاب نوع پوشش خود پرداخته است. تحقیق وی به وسیله پرسش‌نامه از دختران دانش‌آموز انجام گرفته است و نتایج بدست آمده از میزان گرایش آزمودنی‌های تحقیق به پوشش مذهبی را بیش از متوسط بیان کرده و میزان تأثیرپذیری دختران در انتخاب پوشش، با تحصیلات پدر و مادر رابطه معناداری ایجاد کرده است. اما پوشش دختران نسبت به شغل والدین رابطه معناداری ندارد.

حبیبی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان دیدگاه جوانان و میانسالان در مورد حجاب برتر با توجه به عنوان "پذیرش حجاب به عنوان یک اصل مسلم در دین مبین اسلام و نقش آن در استقلال فکری، سیاسی و اجتماعی جامعه" آورده است که: این تحقیق با هدف مقایسه دیدگاه جوانان و میانسالان درباره حجاب برتر در سال ۱۳۸۴ صورت گرفته است. این مطالعه از نوع مطالعات زمینه‌یابی مقطعی است. نمونه مورد مطالعه را ۸۲۳ نفر از جوانان و میانسالان مراجعه‌کننده به مراکز درمانی دانشگاه علوم

سردرگمی در مناسبات و روابط با پدر و مادر و همسالان پدید می‌آید و به خاطر تحول ارزش‌ها و دیدگاه‌ها مشکلات شغلی، تحصیلی، جنسی و فکری، روحی و یا اعتقادی، ارزشی نشان می‌دهد. (شرفی، ۱۳۸۰)

پیشینه تحقیق

کریمی‌پور (۱۳۷۷) به بررسی زمینه‌های مؤثر در مدگرایی دختران دانش‌آموز مقطع متوسطه شهرستان اراک پرداخته است. تحقیق وی به وسیله پرسش‌نامه و مصاحبه از دختران دانش‌آموز مقطع متوسطه ناحیه یک اراک انجام گرفته است. مهم‌ترین نتایج بدست‌آمده عبارت است از:

-الگوپذیری در نوجوانان و گرایش آن‌ها به مد بیش‌ترین تأثیر (۷۰ درصد) را داشته است.

-کمبود برنامه‌های مناسب فرهنگی، پرورشی، تفریحی یکی دیگر از علل گرایش آن‌ها به مد بوده است.

-اختلاف ارزش‌های حاکم بر خانواده و مدرسه معضلی است که نوجوانان با آن مواجه هستند.

-برنامه‌های تلویزیونی در اشاعه الگویی خاص مؤثر بوده است.

-عدم توجه برنامه‌ریزان به نیازهای تنوع‌طلبی خودنمایی عاطفی نوجوانان از دیگر عوامل مؤثر بوده است.

همچنین مساوات (۱۳۷۷) در تحقیقی با عنوان بررسی نگرش دانش‌آموزان دوره پیش-دانشگاهی چهار ناحیه آموزش و پرورش شهر شیراز نسبت به پوشش اسلامی، نتیجه گرفته است که اکثر آزمودنی‌های تحقیق او با حجاب

جمع بندی

نتیجه پژوهش‌های داخلی انجام شده حاکی از آن است که حجاب در طول تاریخ با فراز و نشیب‌هایی وجود داشته است اما چگونگی و کیفیت آن در ادیان و فرهنگ‌های مختلف متفاوت بوده است. اکثر کسانی که مورد پژوهش قرار گرفته اند، گرایش به حجاب داشتند اما انتخاب نوع پوشش آن‌ها تحت تأثیر عوامل گوناگونی در محیط قرار داشته است.

حجاب در فهم عرفی یعنی زن در معاشرت با مردان، اندام و زیبایی‌های جذب‌کننده خود را بپوشاند و جلوه‌گری و جلب توجه نکند و رابطه او با دیگران رابطه انسانی باشد نه رابطه جنسیتی. حجاب در حقیقت کنترل‌کننده و جهت‌دهنده به تمایلات و گرایش‌های درونی است. و به همین دلیل، زمینه تمرکز فکری و روحی را برای پرداختن به امور اساسی در زندگی ایجاد می‌کند روح بشر تحریک‌پذیر است و نیاز به مهارکردن دارد، و در صورت عدم توجه به آن، تعادل را در درون و بیرون از خود از بین می‌برد، حجاب، ابزاری برای متعادل‌سازی روحی، بهداشت روانی جمعی و تعادل در نیروی کار در محیط کار است. (کیانی، ۱۳۸۶)

حجاب ایجاد حصار بین زنان و مردان یا جداسازی دختران و پسران و یا خانه‌نشینی بانوان نیست. بلکه راز وجودی حجاب، اجتماعی بودن و پذیرش نقش فعال در جامعه با تنظیم روابط و تعدیل عواطف است. آنچه بیش‌تر از حجاب و پوشش اهمیت دارد روح حجاب است که ثمره آن زیبایی بی‌پایان یعنی آراستگی و وقار و متانت در رفتار است، بدون

پزشکی بقیه‌الله (عج) تشکیل می‌دهد. ابزار مورد استفاده پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود. نتایج به دست آمده بیانگر وجود تفاوت معنادار بین دیدگاه جوانان و میان‌سالان، راجع به : ۱- ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان ۲- میزان آشنایی با شرایط پوشش صحیح اسلامی ۳- بهترین نوع پوشش برای بانوان جامعه ۴- ایجاد محدودیت در فعالیت‌های زنان در صورت استفاده از چادر بین گروه‌های مورد مطالعه می‌باشد.

توجه بیشتر به فرهنگ اصیل اسلامی و سرمایه‌گذاری بر روی فعالیت‌های فرهنگی و هویت واقعی بخشیدن به شخصیت زن در جهت شناخت و پذیرش ارزش‌های اسلامی و انتقال صحیح آن به نسل آینده، لازم و ضروری است.

اسلامی (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان بررسی میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی ادبیات فارسی دوره راهنمایی تحصیلی، انجام داد روش او توصیفی از نوع تحلیل محتوا و جامعه آماری او اهداف برنامه مصوب، کتب‌درسی و راهنمای معلم کتاب‌های ادبیات دوره راهنمایی بوده است که در قالب سه حیطه شناختی، مهارتی و نگرشی تحلیل انجام گرفته و نتایجی که بدست آورده: میزان توجه به مقوله حجاب و عفاف و مؤلفه‌های آن در مجموع برنامه درسی ادبیات فارسی ۲/۴۱ درصد و به مؤلفه تعاملات رفتاری بیش‌ترین توجه شده است. در برنامه درسی ادبیات فارسی به بُعد شناختی اهداف برنامه درسی بیش‌تر از ابعاد دیگر توجه شده است.

زنده‌دلی نمی‌دانند بلکه باعث سرور و شادی درونی و حافظ گوهر وجودی می‌بینند که رهاورد آن خودکنترلی یا خودیابی است و تفاوت انسان و حیوان در بهره‌گیری به‌هنگام و سنجیده از غرایز جنسی و جسمی است.

با این تغییر نگاه و نگرش به حجاب و پوشش، بی‌حجابی همراه با تلخی و سختی خواهد بود، زیرا در برهنگی جسمی نخست برهنگی فکری به چشم می‌خورد و با عریان شدن روح، از صفات عالی انسانی، خسارتی به شخصیت وارد می‌شود که حقارت درونی اولین ثمره آن است. از این رو به جای نمایان کردن عظمت فکر و شکوه روح، تن‌آرایی و تن‌نمایی مطرح می‌شود و جنسیت جایگزین انسانیت می‌شود. (لقمانی، ۱۳۸۹)

بنابراین بهترین شیوه اثرگذار در برخورد با جوانان، تغییر اندیشه آن‌هاست تا خود تغییر انگیزه یابند. هرگاه این مبنا مد نظر ما باشد قبل از توجه به موی سر به توی سر می‌پردازیم که این روش، راه روشن پیشوایان و مصلحت-اندیشان است. از این رو به جای بایدها و نبایدهای خسته‌کننده و بی‌ثمر گذشته بهتر است به هست و نیست‌های نشاط‌آفرین و پرثمر حال و آینده رو کنیم و از داشته‌ها و توان مخاطبان برای آینده روشن مدد گیریم.

سوالات پژوهش

۱- در اهداف مصوب برنامه درسی دین و زندگی به چه میزان به حجاب و عفاف در ابعاد شناختی، عاطفی و مهارتی توجه شده است؟

آن‌که باید و نباید و امر و نهی از طرف مربیان و اطرافیان باشد. (لقمانی، ۱۳۸۹)

مرور منابع نشان داد که نه تنها در تاریخ ایران بلکه در سایر کشورهای دارای تمدن طولانی، پوشش زنان به گونه‌ای بوده است که شأن و مرتبت والای آن‌ها را حفظ می‌کرده است. حتی در جوامعی که هنوز دین به آن‌ها راه نیافته بوده، نوع پوشش زنان در مواردی بسیار سخت‌گیرانه‌تر از دستورات اسلام در باره رعایت حجاب بوده است. این مسأله نشان می‌دهد که حفظ پوشیدگی در زنان می‌تواند یک مسئله فطری باشد که بستگی مستقیم با اعتقادات مذهبی آن‌ها ندارد. البته مذهب در این میان نقش بسزایی دارد ولی این طور نیست که مذهب بانوان در هر دوره و عصری تنها عامل تعیین‌کننده نوع پوشش ظاهری آن‌ها باشد. بلکه چنین به نظر می‌آید که بیش‌تر هنجارهای اجتماعی پوشش زنان را تعیین می‌نموده است. در هر حال، قدرمسلّم این است که می‌توان با درصد بسیار بالایی از احتمال، اصل را بر پوشیدگی زنان در کلیه ادوار تاریخی قدیمی که تاریخ مکتوب از آنان باقی مانده است، قرار داد. پس علت این‌که در بسیاری از جوامع زنان این‌چنین از فطرت خود دور شدند و حتی گرایش به برهنگی دارند چیست؟ آیا دست‌هایی در کار نیست تا با ترویج این فرهنگ، ارزش-های قدیمی را تبدیل به ضد ارزش کرده و از این رهگذر سودی ببرند؟

با تغییر "بینش و نگرش"، نوع گرایش نوجوانان و جوانان ما تحول می‌یابد و حجاب را مانع نشاط و شادکامی یا دافع زیبایی و

تأکید نماید و آگاهی و توجه به آرایش‌های غیر معمول و لباس‌های تحریک‌کننده و پیامدهای آن مربوط است.

حجاب و عفاف در گفتار: کاربرد بهینه زبان در تعاملات، حفظ حریم در گفتگوهای اجتماعی و پرهیز از سخن‌های هوسرانه.

حجاب و عفاف در زینت: عدم استفاده از زیورآلات غیر معمول و عدم نمایش زینت‌ها در تعاملات اجتماعی.

حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری: حجابی که بر حفظ حریم رفتار در معاشرت‌های اجتماعی، داشتن وقار و متانت در تعاملات و ارتباطات روزمره تأکید دارد.

روش تحقیق

جامعه و نمونه مورد مطالعه

در قسمت تحلیل محتوا جامعه مورد بررسی برنامه‌درسی متوسطه بوده است که نمونه شامل اهداف مصوب برنامه، محتوای کتاب‌های درسی و کتب راهنمایی معلم دین و زندگی سال اول و دوم و سوم متوسطه که توسط سازمان برنامه-ریزی و تألیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش تألیف و تدوین گردیده است، براساس نمونه‌گیری هدفمند انتخاب گردید.

در مورد پیمایش کل جامعه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر صفاشهر در سال تحصیلی (۹۰-۸۹)، تعداد ۷۵۴ نفر جامعه آماری بودند. چون تعداد جامعه آماری زیاد نیست و به دلیل کوچک بودن شهر پیش‌بینی شد که جامعه آماری از لحاظ صفت مورد مطالعه دارای همگونی باشد، بنابراین با نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده و براساس جدول کرجسی و مورگان، ۱۵۰ نفر از سه آموزشگاه، از

۲- در محتوای کتب درسی دین و زندگی دوره متوسطه به چه میزان به حجاب و عفاف در ابعاد شناختی، عاطفی و مهارتی توجه شده است؟

۳- در محتوای کتب راهنمای معلم دین و زندگی متوسطه به چه میزان به حجاب و عفاف در ابعاد شناختی، عاطفی و مهارتی توجه شده است؟

۴- دانش و آگاهی دانش‌آموزان متوسطه صفاشهر از حجاب و عفاف به چه میزان است؟

۵- پذیرش دانش‌آموزان متوسطه صفاشهر نسبت به حجاب و عفاف به چه میزان است؟

ارائه مولفه‌های پیشنهادی برنامه درسی

حجاب و عفاف

حجاب فردی: حجابی که اثرات و تأکید آن به شخص انسان و زندگی فردی او توجه نماید. حجاب اجتماعی: آشنایی و توجه بر فوائد حجاب و عفاف نسبت به بعد اجتماعی و آنچه که به زندگی انسان در جمع مربوط می‌شود، تأکید نماید.

حجاب و عفاف در پوشش: بر پوشش ظاهری مناسب، نوع و کیفیت پوشش تأکید دارد.

حجاب و عفاف در نگاه: تأکید و توجه بر پرورش مهارت‌های خودکنترلی به منظور حفظ حریم نگاه‌ها و آگاهی و شناخت از پیامدهای نگاه آلوده.

حجاب و عفاف در ذهن: مواردی که بر تقویت افکار، رشد ذهنی و براهین عقلی در پذیرفتن حجاب و عفاف تأثیرگذار است.

حجاب و عفاف در آرایش: مواردی که بر آرایش صورت و آراستگی لباس به طور صحیح

کاملاً مخالفم ۱ امتیاز تعلق گرفته است. همچنین سؤالات ۷، ۱۳، ۱۲، ۸، ۱۶، ۲۴ بار منفی داشته و به صورت عکس نمره‌گذاری شدند.

روایی و پایایی ابزارها

برای بررسی روایی محتوایی و صوری، سیاهه‌ها، فرم‌های تهیه شده در اختیار تعدادی از صاحب نظران حوزه معارف اسلامی و کارشناسان برنامه‌ریزی درسی قرار داده شد. مرحله اول به سمع و نظر ۱۵ نفر از متخصصین قرار گرفت که ۱۰ نفر از آنان نظرات خود را منعکس نمودند که مؤلفه‌های تحلیل نهایی تهیه شده، اهداف مصوب، کتب و منابع درسی و کتاب‌های راهنمایی معلم دین و زندگی (بعنوان سند مورد بررسی) تحلیل محتوا شدند. به منظور اطمینان از پایایی تحلیل محتوای انجام شده، تحلیل محتوا دو نفره انجام گرفت، ضریب پایایی بدست آمده با استفاده از روش توافق بین اندازه‌گیری‌های مستقل توسط دو فرد ۰/۷۵ می‌باشد.

روایی ابزار پژوهش در قسمت پیمایش بدین ترتیب احراز گردید که پرسش‌نامه پس از تنظیم مقدماتی به نظر ده نفر از اساتید متخصص برنامه‌ریزی درسی و معارف اسلامی رسید و گویه‌های مبهم و غیرمرتبط زیر نظر آنها تصحیح یا حذف شد. و برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. بدین ترتیب که پرسش‌نامه بر روی یک گروه ۳۰ نفره در فاصله زمانی دو هفته، پس از اجرای اصلی اجرا شد. ضریب پایایی این

مجموعه هفت آموزشگاه دخترانه صفاشهر و هر کدام ۵۰ نفر انتخاب شدند.

ابزار تحقیق

ابزارهایی که در این تحقیق استفاده شده‌اند در ابتدا فهرستی شامل: اصول و اهداف حجاب و عفاف (در حوزه‌های شناختی، عاطفی، مهارتی) که باید در کتب درسی دین و زندگی متوسطه نظری مورد توجه قرار گیرند. این فهرست ابتدا با مطالعه مبانی نظری و منابع موجود تهیه شد و برای سنجش دیدگاه دانش-آموزان متوسطه صفاشهر نیز پرسش‌نامه‌ای (با ۳۲ گویه) که سؤالات آن در مورد دانش و نگرش و نیز پذیرش دانش‌آموزان این مقطع نسبت به مقوله حجاب و عفاف می‌باشد تهیه گردید.

در این پرسش‌نامه سؤالات شماره: ۱، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۶، ۱۹، ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۲، سطح دانش و نگرش دانش‌آموزان رادر مورد حجاب ارزیابی می‌کند و سؤالات شماره ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۹ میزان پذیرش حجاب و عفاف دانش‌آموزان را مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌دهد. نیز سؤالات شماره ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۳۰ و ۳۱ نظرات دانش‌آموزان، نسبت به کتاب‌های دین و زندگی را سنجیده است.

نحوه نمره‌گذاری پرسش‌نامه

پرسش‌نامه بر اساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده بود، به این صورت که گزینه کاملاً موافقم ۵ امتیاز و به ترتیب به موافقم ۴ امتیاز، نظری ندارم ۳ امتیاز، مخالفم ۲ امتیاز و

دینی، اخلاق و قسمت‌های عمده‌ای از دانش اجتماعی و سرانجام محتواهای مربوط به حیطه روانی - حرکتی اختصاص به آموزش مهارت‌ها را پیدا می‌کند. البته لازم به ذکر است که سه حیطه یاد شده مستقل از یکدیگر نبوده و با یکدیگر مرزهای مشترک دارند در هر حیطه سطوح مختلفی یادگیری قرار دارد که از ساده به پیچیده سازمان یافته‌اند. (احدیان، ۱۳۸۷)

اولین سؤال اصلی پژوهش: میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه به چه میزان است؟

برای بررسی بعد شناختی سیاهه تحلیل اهداف، تحلیل محتوای کتب درسی و تحلیل محتوای کتاب راهنمای معلم مورد بررسی قرار گرفت که پاسخ به سؤال فوق همراه با جدول مربوطه در ادامه می‌آید.

پرسش‌نامه آلفای ۰/۸۸ محاسبه گردید که برای این پرسش‌نامه ضریب پایایی نسبتاً بالایی است.

روش تحلیل داده‌ها

به منظور تحلیل داده‌های حاصل از سیاهه‌های تحلیل محتوای اهداف، کتب درسی و کتاب راهنمای معلم از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل جملات موجود در متن اهداف، کتاب‌های درسی و کتب راهنمای معلم و تصاویر موجود در کتاب‌های درسی بود. پس از مطالعه هر صفحه، جملات و تصاویر مربوط به مؤلفه‌های موردنظر مشخص گردید و در سیاهه‌های مربوط وارد شد و در پایان نسبت به محاسبه فراوانی، درصد و میانگین و تفسیر و تحلیل یافته‌ها اقدام شد.

تکنیک آماری: روش‌های آماری بکار گرفته در قسمت تحلیل محتوا، آمار توصیفی استفاده از فراوانی و درصد می‌باشد و در قسمت نظرسنجی نیز علاوه بر آمار توصیفی از آمار استنباطی، از T تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. اطلاعات بدست آمده از پرسش‌نامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد استفاده و تحلیل قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

طبقه‌بندی اهداف آموزشی در

حیطه شناختی، عاطفی و عملکردی

در حیطه شناختی اهدافی قرار می‌گیرند که محتوای مربوط به آن‌ها عمدتاً جنبه تئوری و نظری داشته باشد و مستلزم فعالیت‌های صرف ذهنی و عقلانی است. حیطه عاطفی مربوط به اهدافی می‌شود که محتوای مربوط به آن‌ها جنبه ایجاد و یا تغییر نگرش، طرز فکر و به طور کلی ارزش‌ها را دارد. نظیر دروس مربوط به بینش

جدول ۱: توزیع میزان توجه به بعد شناختی آموزش حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه ایران

مجموع		دین و زندگی پایه سوم		دین و زندگی پایه دوم		دین و زندگی پایه اول		دروس دین و زندگی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	محتوا
۱۰۰	۱۴	۲۱/۴۲	۳	۵۷/۱۴	۸	۲۱/۴۲	۳	محتوای اهداف مصوب
۱۰۰	۷۹	۱۲/۶۵	۱۰	۷۹/۷۴	۶۳	۷/۶۰	۶	محتوای کتب درسی
۱۰۰	۱۷	۱۷/۶۴	۳	۷۰/۵۸	۱۲	۱۱/۷۶	۲	محتوای کتاب راهنمای معلم
۱۰۰	۱۱۰	۱۴/۵۴	۱۶	۷۵/۴۵	۸۳	۱۰	۱۱	مجموع جملات مرتبط با حجاب
۲۸۰۱۱								مجموع جملات برنامه درسی حجاب
۰/۳۹		۰/۰۵۷		۰/۳۰		۰/۰۳۹		درصد جملات مرتبط با حجاب

دین و زندگی دوم با ۰/۳۰ درصد دارای بیش-ترین میزان توجه بوده و این میزان در تعلیمات ۳ و ۱، ۰/۰۵۷ هزارم درصد و ۰/۰۳۹ هزارم درصد رسیده است. در مجموع به بعد شناختی آموزش حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه ۰/۳۹ صدم درصد توجه شده است.

میزان توجه به بعد عاطفی آموزش حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره متوسطه .

آنچنان که در جدول (۱) مشاهده می‌شود از مجموع اهداف مصوب برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه، دین و زندگی پایه‌ی دوم با ۵۷/۱۴ درصد دارای بیشترین میزان توجه است و تعلیمات پایه‌ی اول و سوم با ۲۱/۴۲ درصد توجه در رده‌ی بعدی قرار دارند. از مجموع جملات موجود در کتب درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه تعلیمات پایه‌ی دوم با ۷۹/۷۴ درصد به میزان بیش‌تری مورد توجه قرار گرفته است این میزان توجه در تعلیمات ۳ و ۱ به ترتیب با ۱۲/۶۵ درصد و ۷/۶۰ درصد کم‌تر شده است. در محتوای کتب راهنمای معلم از مجموع ۱۶۸۹۰ جمله در متن کتاب راهنمای معلم، ۱۷ جمله در ارتباط با مؤلفه‌های حجاب و عفاف در حیطه شناختی بوده است. در مجموع محتوای اهداف، کتب درسی و کتب راهنمای معلم برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره متوسطه، میزان توجه به حیطه شناختی در کتاب

جدول ۲: توزیع میزان توجه به بعد عاطفی آموزش حجاب در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه ایران

مجموع		دین و زندگی پایه سوم		دین و زندگی پایه دوم		دین و زندگی پایه اول		دروس دین و زندگی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	محتوا
۱۰۰	۲۰	۲۵	۵	۵۵	۱۱	۲۰	۴	محتوای اهداف مصوب
۱۰۰	۹۱	۱۵/۳۸	۱۴	۷۲/۵۲	۶۶	۱۲/۰۸	۱۱	محتوای کتب درسی
۱۰۰	۲۸	۱۴/۲۸	۴	۷۵	۲۱	۱۰/۷۲	۳	محتوای کتاب راهنمای معلم
۱۰۰	۱۳۹	۱۶/۵۶	۲۳	۷۰/۵	۹۸	۱۳/۶۶	۱۸	مجموع جملات مرتبط با حجاب
۲۸۰۱۱								مجموع جملات برنامه درسی حجاب
۰/۵		۰/۰۸۲		۰/۳۵		۰/۰۶۷		درصد جملات مرتبط با حجاب

است. در مجموع به بعد عاطفی آموزش حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره متوسطه ۰/۵۰ درصد توجه شده است.

میزان توجه به بعد عملکردی آموزش حجاب و عفاف در برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه

برای بررسی سؤال فوق نیز سیاهه تحلیل اهداف، تحلیل محتوای کتب درسی و تحلیل محتوای کتاب راهنمای معلم مورد بررسی قرار گرفت که تشریح پاسخ به سؤال فوق همراه با جدول مربوطه در ادامه می‌آید.

همانطور که از جدول (۲) گویاست از مجموع اهداف مصوب برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه ایران دین و زندگی پایه‌ی دوم با ۵۲/۳۸ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده و تعلیمات پایه‌ی اول و سوم با ۲۳/۸۰ درصد در رده بعد قرار دارند. از مجموع جملات موجود در کتب درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه تعلیمات پایه‌ی دوم با ۷۲/۵۲ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده و تعلیمات سوم با ۱۵/۳۸ و پایه‌ی اول با ۱۲/۰۸ درصد توجه کم‌تری به آن‌ها شده است. در محتوای کتب راهنمای معلم، از مجموع ۱۶۸۹۰ موجود در متن کتاب ۲۸ جمله در ارتباط با بعد عاطفی مؤلفه‌های حجاب و عفاف بوده است.

در مجموع محتوای اهداف، کتب درسی و کتب راهنمای معلم برنامه‌ی درسی دین و زندگی دوره‌ی متوسطه در حیطه عاطفی تعلیمات پایه‌ی دوم با ۰/۳۵ صدم درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده و این میزان در تعلیمات اول ۰/۰۶۷ و در کتاب سوم به ۰/۰۸۲ هزارم درصد رسیده

جدول ۳: توزیع میزان توجه به بعد عملکردی آموزش حجاب در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه

مجموع		دین و زندگی پایه سوم		دین و زندگی پایه دوم		دین و زندگی پایه اول		دروس دین و زندگی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	محتوا
۱۰۰	۱۶	۲۵	۴	۵۶/۲۵	۹	۱۸/۷۵	۳	محتوای اهداف مصوب
۱۰۰	۴۸	۱۴/۵۸	۷	۷۰	۳۶	۱۰/۴۲	۵	محتوای کتب درسی
۱۰۰	۱۵	۱۳/۳۴	۲	۶۶/۶۶	۱۰	۲۰	۳	محتوای کتاب راهنمای معلم
۱۰۰	۷۹	۱۶/۴۵	۱۳	۶۹/۶۲	۵۵	۱۳/۹۲	۱۱	مجموع جملات مرتبط با حجاب
۲۸۰۱۱								مجموع جملات برنامه درسی حجاب
۰/۲۸		۰/۰۴۶		۰/۲۰		۰/۰۳۹		درصد جملات مرتبط با حجاب

تحلیل محتوای کتاب دین و زندگی پایه

اول متوسطه

آنچنان که در جدول ۴ مشاهده می‌شود از مجموع ۲۸۸۴ جمله مندرج در کتاب دین و زندگی پایه اول، ۲۲ جمله در ارتباط با مؤلفه‌های حجاب و عفاف بوده که ۰/۳۸ درصد در بعد عاطفی، ۰/۲۰ درصد در بعد شناختی و ۰/۱۷ درصد در بعد عملکردی مشاهده شده است. آنچنان که گویاست، بیشترین درصد در بعد شناختی می‌باشد و در این بعد به مؤلفه حجاب و عفاف در ذهن توجه بیشتری شده و به مولفه‌های حجاب و عفاف در گفتار، نگاه و آرایش کاملاً بی‌توجهی شده است و به سایر مؤلفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی مؤلفه حجاب و عفاف در تعاملات اجتماعی، ذهن، پوشش و حجاب اجتماعی کم توجه شده و به سایر مؤلفه‌های حجاب و عفاف توجه نشده است

آنچنان که در جدول (۳) مشاهده می‌شود از مجموع اهداف مصوب برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه تعلیمات پایه دوم با ۵۶/۲۵ درصد بیشترین میزان توجه را دارا می‌باشند و تعلیمات پایه سوم با ۲۵ درصد در رتبه بعد و کتاب دینی اول با ۱۸/۷۵ درصد در رتبه آخر توجه قرار دارد. توجه کم‌تری به آن شده است. از مجموع جملات موجود در کتب درسی دین و زندگی دوره متوسطه نیز تعلیمات پایه دوم با ۷۰ درصد بیشترین میزان توجه را داراست و دین و زندگی اول ۱۰/۴۲ و سوم به میزان ۱۴/۵۸ درصد توجه شده است. در محتوای کتاب راهنما از مجموع ۱۶۸۹۰ جمله موجود در متن کتاب، ۱۵ جمله در ارتباط با بعد عملکردی مؤلفه‌های حجاب و عفاف بوده است. و در مجموع ۰/۲۸ صدم درصد به بعد عملکردی آموزش حجاب توجه شده است.

تحلیل محتوای کتاب دین و زندگی پایه

سوم

در کتاب دین و زندگی پایه سوم از مجموع ۴۳۰۴ جمله مندرج در کتاب، ۳۲ جمله در ارتباط با ابعاد و مؤلفه‌های حجاب و عفاف بوده که ۰/۲۳ درصد در بعد شناختی و ۰/۳۲ درصد در بعد عاطفی و ۰/۱۶ عملکردی مشاهده شده است آن‌چنان که گویاست بیش‌ترین میزان توجه در بعد عاطفی است و سپس شناختی و کم‌ترین توجه به بعد عملکردی می‌باشد. در بعد شناختی مؤلفه حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری و ذهن با ۲۰ درصد فراوانی دارای بیش‌ترین میزان توجه است. و سایر مؤلفه‌ها در رتبه بعد توجه هستند و به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در گفتار کاملاً بی‌توجهی شده است.

در بعد عاطفی مؤلفه حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری و ذهن دارای بیش‌ترین میزان توجه می‌باشد و به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در نگاه، زینت و گفتار و حجاب فردی کاملاً بی‌توجهی شده است و به مؤلفه‌های حجاب اجتماعی، حجاب و عفاف در آرایش و پوشش به میزان کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی مؤلفه‌های حجاب و عفاف در پوشش و تعاملات رفتاری و ذهن با ۲۸/۵۷ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه می‌باشد و به مؤلفه حجاب اجتماعی حجاب و عفاف آرایش و پوشش به میزان کم‌تری توجه شده و به سایر مؤلفه‌ها کاملاً بی‌توجهی شده است.

بر این اساس در مجموع مؤلفه حجاب و عفاف در تعاملات اجتماعی پوشش و ذهن با ۱۵/۱۹ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده

طبق جدول (۵) نتایج حاصل از تصاویر کتاب دین و زندگی پایه اول بیانگر این است که از ۳۲ تصویر در کتاب ۲ تصویر در ارتباط با مؤلفه‌های حجاب و عفاف می‌باشد که مؤلفه‌های حجاب و عفاف در تعاملات اجتماعی و حجاب و عفاف در پوشش هر کدام با ۵۰ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه می‌باشد و به سایر مؤلفه‌ها کاملاً بی‌توجهی شده است.

تحلیل محتوای کتاب دین و زندگی پایه

دوم

در کتاب دین و زندگی پایه دوم از مجموع ۳۶۲۴ جمله مندرج در این کتاب درسی، ۱۶۵ جمله در ارتباط با مؤلفه‌ها و ابعاد حجاب و عفاف بوده که ۱/۷۳ درصد در بعد شناختی، ۱/۸۲ درصد در بعد عاطفی و ۰/۹۹ درصد در بعد عملکردی مشاهده شده است. آن‌چنان که گویاست بیش‌ترین میزان توجه در بعد عاطفی و کم‌ترین میزان در بعد شناختی می‌باشد. و در بعد شناختی به همه مؤلفه‌های حجاب و عفاف توجه شده است. بیش‌ترین توجه به مؤلفه‌های تعاملات رفتاری، پوشش و ذهن می‌باشد و کم‌ترین توجه به حجاب و عفاف در گفتار است.

در بعد عاطفی نیز مؤلفه حجاب و عفاف در پوشش و تعاملات رفتاری با ۱۶/۶۶ درصد دارای بیش‌ترین میزان فراوانی است و به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در ذهن و آرایش با ۱۳/۶۳ درصد در رده بعدی و به سایر مؤلفه‌ها به نسبت کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی بیش‌ترین توجه به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در پوشش است و کم‌ترین توجه به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در گفتار، نگاه و ذهن می‌باشد.

دوم به ترتیب با ۶/۲۵ و ۶/۰۶ درصد میزان توجه برخوردار بودند در حالی که در دین و زندگی پایه سوم این میزان به صفر درصد رسیده و در مجموع ۴/۳۹ درصد در تصاویر به مؤلفه‌ها و ابعاد حجاب و عفاف توجه شده است.

است و مؤلفه حجاب و عفاف در گفتار با ۳/۸ صدم درصد دارای توجه کم‌تری می‌باشد. بر این اساس در مجموع کتاب‌های دین و زندگی دوره متوسطه ۲ درصد به مؤلفه‌ها و ابعاد حجاب و عفاف توجه شده و بعد عاطفی در هر سه پایه دارای بیش‌ترین میزان توجه می‌باشد. و در مجموع تصاویر مندرج در کتب دین و زندگی دوره متوسطه، دین و زندگی پایه اول و

توزیع مؤلفه‌های حجاب و عفاف در دروس دین و زندگی دوره متوسطه ایران

دین و زندگی سال سوم				دین و زندگی سال دوم				دین و زندگی سال اول				ابعاد و موقعیت محل						
بعد عملکردی		بعد عاطفی		بعد شناختی		بعد عملکردی		بعد عاطفی		بعد شناختی		بعد شناختی		مؤلفه‌های حجاب و عفاف				
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی					
-	-	۷/۱۴	۱	۱۰	۱	۸/۳۳	۳	۱۲/۱۲	۸	۹/۵۲	۶	-	-	۹/۰۹	۱	۱۶/۶۶	۱	حجاب فردی
۱۴/۲۹	۱	۱۴/۲۸	۲	۱۰	۱	۱۱/۱۱	۴	۷/۵۷	۵	۱۱/۱۱	۷	۲۰	۱	۹/۰۹	۱	۱۶/۶۶	۱	حجاب اجتماعی
-	-	۷/۱۴	۱	۱۰	۱	۵/۵۵	۲	۶/۰۶	۴	۷/۹۳	۵	-	-	-	-	-	-	حجاب و عفاف در نگاه
۲۸/۵۷	۲	۲۱/۴۲	۳	۲۰	۲	۵/۵۵	۲	۱۳/۶۳	۹	۱۲/۶۹	۸	۲۰	۱	۲۷/۲۸	۳	۳۳/۳۳	۲	حجاب و عفاف در ذهن
-	-	۷/۱۴	۱	-	-	۵/۵۵	۲	۴/۵۴	۳	۴/۷۶	۳	-	-	-	-	-	-	حجاب و عفاف در گفتار
-	-	-	-	۱۰	۱	۸/۳۳	۳	۹/۰۹	۶	۷/۹۳	۵	-	-	۹/۰۹	۱	-	-	حجاب و عفاف در زیست
۱۴/۲۹	۱	۷/۱۴	۱	۱۰	۱	۱۹/۴۴	۷	۱۳/۶۳	۹	۱۵/۸۷	۱۰	۲۰	۱	-	-	-	-	حجاب و عفاف در آرایش
۱۴/۲۹	۱	۲۱/۴۲	۳	۱۰	۱	۱۹/۴۴	۷	۱۶/۶۶	۱۱	۱۵/۸۷	۱۰	۲۰	۱	۱۸/۱۸	۲	۱۶/۶۶	۱	حجاب و عفاف در پوشش
۲۸/۵۷	۲	۱۴/۲۸	۲	۲۰	۲	۱۶/۶۷	۶	۱۶/۶۶	۱۱	۱۴/۲۸	۹	۲۰	۱	۲۷/۲۸	۳	۱۶/۶۶	۱	حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری
۱۰۰	۷	۱۰۰	۱۴	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۳۶	۱۰۰	۶۶	۱۰۰	۶۳	۱۰۰	۵	۱۰۰	۱۱	۱۰۰	۶	مجموع جملات مرتبط با حجاب و عفاف
۴۳۰۴				۳۶۲۴				۲۸۸۴				مجموع کل جملات مندرج در کتب درسی						
.۱۶		.۳۲		.۲۳		.۹۹		۱/۸۲		۱/۷۳		.۱۷		.۳۸		.۲۰		درصد جملات مرتبط با حجاب

مجموع توزیع جملات و تصاویر مرتبط با حجاب و عفاف در محتوای دروس دین و زندگی دوره متوسطه ایران

تصاویر				جملات												ابعاد و موقعیت محل	
مجموع		تعلیمات سوم		تعلیمات دوم		تعلیمات اول		مجموع		بعد عملکردی		بعد عاطفی		بعد شناختی		مؤلفه‌های حجاب و عفاف	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
-	-	-	-	-	-	-	-	۹/۵۴	۲۱	۶/۲۵	۳	۱۰/۹۸	۱۰	۱۰/۱۲	۸	حجاب فردی	
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۰/۴۵	۲۳	۱۲/۵۰	۶	۸/۷۹	۸	۱۱/۳۹	۹	حجاب اجتماعی	
-	-	-	-	-	-	-	-	۵/۹۰	۱۳	۴/۱۷	۲	۵/۴۹	۵	۷/۵۹	۶	حجاب و عفاف در نگاه	
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴/۵۴	۳۲	۱۰/۴۱	۵	۱۶/۴۸	۱۵	۱۵/۱۹	۱۲	حجاب و عفاف در ذهن	
-	-	-	-	-	-	-	-	۴/۰۹	۹	۴/۱۷	۲	۴/۳۹	۴	۳/۸۰	۳	حجاب و عفاف در گفتار	
۵۰	۲	-	-	۵۰	۱	۵۰	۱	۷/۲۷	۱۶	۶/۲۵	۳	۷/۶۹	۷	۷/۵۹	۶	حجاب و عفاف در زینت	
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۳/۱۸	۲۹	۱۶/۶۶	۸	۱۰/۹۸	۱۰	۱۳/۹۲	۱۱	حجاب و عفاف در آرایش	
۵۰	۲	-	-	۵۰	۱	۵۰	۱	۱۶/۸۱	۳۷	۱۸/۷۵	۹	۱۷/۵۸	۱۶	۱۵/۱۹	۱۲	حجاب و عفاف در پوشش	
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۸/۱۸	۴۰	۲۰/۸۳	۱۰	۱۷/۵۸	۱۶	۱۵/۱۹	۱۲	حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری	
۱۰۰	۴	۱۰۰	-	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲۲۰	۱۰۰	۴۸	۱۰۰	۹۱	۱۰۰	۷۹	مجموع جملات مرتبط با حجاب	
مجموع تصاویر کتاب ۹۱		۲۶		۳۳		۳۲		۱۰۸۱۲								مجموع جملات مندرج در کتب درسی	
۴/۳۹		۰		۶/۰۶		۶/۲۵		۲/۰۳		۰/۴۴		/۸۴		/۷۳		درصد جملات مرتبط با حجاب	

برای آزمون t تک نمونه‌ای، میانگین فرضی ۳ در نظر گرفته شد و مقدار t محاسبه شده با این عدد مقایسه گردید. که نتایج آن در جدول (۶) آورده شده است.

سؤال کلی دوم این پژوهش این بود که میزان دانش و پذیرش دانش‌آموزان متوسطه دختر صفاشهر نسبت به مقوله حجاب و عفاف چگونه است؟ برای پاسخ به این سؤال ابتدا به سوال فرعی چهارم می‌پردازیم.

سؤال فرعی چهارم؛ میزان دانش دانش-آموزان متوسطه از حجاب و عفاف به چه میزان است؟

جدول ۶- نتایج آمار توصیفی برای میزان نگرش دانش آموزان

تفاوت میانگین	خطای معیار میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	آزمودنی‌ها
۱/۰۳۸۱۸	۰/۰۳۶۶۱	۰/۴۴۸۳۷	۴/۰۳۸۲	۱۵۰	میزان نگرش دانش آموزان

جدول ۷- نتایج آزمون t تک نمونه ای میزان نگرش دانش آموزان

میانگین فرضی ۳				آزمودنی‌ها
مقدار α	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۱۴۹	۲۸/۳۵۸	میزان نگرش دانش آموزان

در پاسخ قسمت دوم سؤال کلی دوم؛ که میزان پذیرش دانش آموزان را مد نظر قرار داده است، میانگین فرضی ۳ در نظر گرفته شد و با این عدد مقایسه و مقدار t محاسبه گردید. که نتایج آن در جدول (۸) آورده شده است.

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تفاوت معناداری بین میانگین نمرات آزمودنی‌ها با میانگین فرضی وجود دارد، و میانگین نمره آزمودنی‌ها بالاتر است. یعنی میزان دانش و نگرش دانش آموزان در رابطه با حجاب و عفاف برابر ۴/۰۳ است و در سطح معنی‌داری بیش‌تر از میانگین مورد انتظار جامعه است.

جدول ۸- نتایج آمار توصیفی برای میزان پذیرش دانش آموزان

تفاوت میانگین	خطای معیار میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	آزمودنی‌ها
۰/۶۳۳۷۵	۰/۰۲۹۹۶	۰/۳۶۶۹۵	۳/۶۳۳۸	۱۵۰	میزان پذیرش دانش آموزان

جدول ۹- نتایج آزمون t تک نمونه ای برای میزان نگرش دانش آموزان

میانگین فرضی ۳				آزمودنی‌ها
مقدار α	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۱۴۹	۲۱/۱۵۲	میزان پذیرش دانش آموزان

است، فرض صفر رد می‌شود، بدین معنی که تفاوت معنادار بین میانگین نمرات آزمودنی‌ها

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود - شود سطح معناداری کوچک‌تر از ۵ درصد

زندگی متوسطه بر حجاب و عفاف دانش‌آموزان از نظر آن‌ها چگونه است؟

برای پاسخ به این سؤال نمرات متغیر «تأثیر کتاب، دین و زندگی» را مورد ارزیابی قرار داده و به کمک آزمون t تک نمونه‌ای با میانگین فرضی مقایسه نموده که نتایج آن را در جدول زیر مشاهده می‌شود.

با میانگین فرضی وجود دارد و میانگین آزمودنی‌ها به میزان $۰/۶۳$ بالاتر است.

یعنی میزان پذیرش حجاب و عفاف در سطح معنی‌داری بیشتر از میانگین مورد انتظار جامعه است.

همچنین برای پاسخ‌گویی به سؤال کلی دوم و سنجش نظرات دانش‌آموزان به این سؤال پرداخته شد که: میزان تأثیر کتاب‌های دین و

جدول ۱۰- نتایج آمار توصیفی برای میزان تأثیر پذیری دانش‌آموزان از کتاب دین و زندگی

تفاوت میانگین	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	آزمودنی‌ها
-۰/۰۸۹۳۳	۰/۰۳۵۳۲	۰/۴۳۲۵۹	۲/۹۱۰۷	۱۵۰	تأثیر از کتاب دین و زندگی

جدول ۱۱- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای میزان تأثیر پذیری دانش‌آموزان از کتاب‌های دین و زندگی

میانگین فرضی ۳				آزمودنی‌ها
مقدار α	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۰۵	۰/۰۱۲	۱۴۹	-۲/۵۲۹	تأثیر از کتاب دین و زندگی

در دسترس در زمینه حجاب و عفاف مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. با پشتوانه این مطالعه و مبانی نظری مؤلفه‌های مورد نظر طرح و مورد اعتباریابی قرار گرفته و براساس این مؤلفه‌ها سیاهه‌های تحلیل محتوا و پرسش‌نامه با گویه‌های متناسب با حجاب و عفاف طراحی گردید و در پاسخ به سؤالات مورد استفاده قرار گرفت.

سؤال ۱- میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه چگونه است؟

برای پاسخ دادن به سؤال فوق، برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه یعنی تعلیمات پایه اول دبیرستان، پایه دوم و پایه سوم مورد بررسی قرار گرفت و برای مشخص شدن میزان توجه به آن هر یک از موقعیت‌های اهداف، کتب

همانگونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات حاصل از پرسش‌نامه با میانگین فرضی (۳) وجود دارد و حال آنکه اختلاف میانگین معناداری منفی می‌باشد، و پیداست که تأثیرپذیری دانش‌آموزان از کتاب دین و زندگی در سطح معناداری $۰/۰۵$ کمتر از میانگین فرضی است.

بحث و نتیجه‌گیری

این تحقیق اساساً به دنبال شناسایی و توصیف جایگاه حجاب و عفاف در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه نظری و همچنین دانش‌آموزان این دوره بوده است.

برای پاسخ به سؤالات اصلی و سؤالات ویژه پژوهش تلفیقی از روش تحلیل محتوا و پیمایشی به کار گرفته شد. نخست منابع و متون

مؤلفه‌های حجاب و عفاف در نگاه و گفتار و زینت کم‌ترین توجه شده است.

سؤال ۲- دانش، نگرش و پذیرش دانش-آموزان متوسطه صفاشهر نسبت به حجاب و عفاف چگونه است؟

جهت پاسخ به این سوال، براساس مؤلفه‌های حجاب و عفاف اعتباریابی شده بخش تحلیل محتوا، پرسش‌نامه‌ای حاوی ۳۲ سؤال طراحی و پس از اعتباریابی آن توسط اساتید و متخصصان علوم تربیتی و روش تحقیق با نمونه‌ای ۱۵۰ نفری از دانش‌آموزان دختر صفاشهر دوره متوسطه توزیع و اجرا گردید.

سپس با استفاده از آزمون فرض درباره میانگین جامعه (آزمون t تک نمونه‌ای) میانگین نمونه X مورد بررسی را با میانگین فرضی (II) مقایسه کرده و مقدار t را در سطح معنی‌داری $\alpha = 0/05$ و درجه آزادی $df = 149$ محاسبه شد. که نتایج حاکی از آن بود که بین میانگین نمونه و میانگین فرضی تفاوت معنی‌دار وجود داشت. که با مقایسه این دو دریافتیم که میانگین نمونه بیش‌تر از میانگین فرضی بوده، یعنی میزان دانش و پذیرش دانش‌آموزان دوره متوسطه از مؤلفه‌های حجاب و عفاف بالاتر از حداقل نمره قابل قبول می‌باشد.

نتایج این تحقیق با نتایج پژوهش مساوات (۱۳۷۷) هم‌خوانی ندارد چرا که آزمودنی‌های آن پژوهش مخالف حجاب بودند و با یافته‌های حسن‌نژاد (۱۳۸۴) همسویی دارد و اکثر آزمودنی‌ها نسبت به حجاب نظر مثبتی داشته‌اند و همانند آزمودنی‌های پژوهش حاضر، نگرش نسبتاً مثبت (بیش از متوسط) به پوشش اسلامی نشان داده بودند.

درسی و کتب راهنمای معلم به ابعاد سه‌گانه (شناختی، عاطفی، عملکردی) و سؤالات کلی همراه با نتایج آن مورد بحث قرار می‌گیرند.

یافته‌های پژوهش حکایت از آن دارد که در برخی موقعیت‌ها (اهداف، محتوای کتب و محتوای راهنمای معلم) و نیز حیطه‌های شناختی، مهارتی و نگرشی برنامه درسی موجود بطورنسبی از مؤلفه‌های پیشنهادی برخوردار است و به جز در موقعیت اهداف که میزان برخورداری آن تا حدود ۷ درصد رسیده در بخش محتواها این مقدار کمتر از ۱ درصد بوده است. اما در کل به اکثر مؤلفه‌های پیشنهادی به طور کم یا متوسط پرداخته شده است، هر چند که توجه به مؤلفه‌هایی چون حجاب و عفاف در گفتار، نگاه و زینت توجه کم بوده و نیاز به بازنگری این مؤلفه می‌باشد. همچنین در بعد مهارتی این برنامه درسی نیز توجه نسبت به بعد عاطفی و شناختی کمتر می‌باشد که این مسأله هم باید مورد توجه بیش‌تری قرار گیرد. در مجموع در دروس دین و زندگی ۱/۱۷ درصد به مؤلفه‌های حجاب و عفاف پرداخته شده است و در مجموع مؤلفه حجاب و عفاف در تعاملات رفتاری با ۱۷/۱۸ درصد فراوانی در دروس دین و زندگی بیش‌ترین میزان توجه را داراست و مؤلفه‌های حجاب و عفاف در پوشش با ۱۶/۸۱ درصد در رده بعد قرار دارد. و مؤلفه‌های حجاب و عفاف در ذهن و آرایش و حجاب اجتماعی به ترتیب رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. این نتایج در راستای نتایج تحقیق اسلامی (۱۳۹۰) می‌باشد که در هر دو پژوهش مشاهده می‌شود که به مؤلفه‌های تعاملات رفتاری، پوشش بیش‌ترین توجه و به

• بررسی راه‌های ایجاد انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان در گسترش فرهنگ حجاب و عفاف

• بررسی نگرش دانش‌آموزان نسبت به خود در توسعه فرهنگ حجاب و عفاف

پیشنهاد‌های کاربردی

۱- در برنامه درسی دین و زندگی توجه بیش‌تری به مؤلفه‌های حجاب و عفاف در ابعاد مختلف، گستره (شناختی، مهارتی و نگرشی) شود.

۲- دانش، نگرش و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان برای اجرای برنامه درسی پیشنهادی متناسب با توسعه و تحکیم فرهنگ حجاب و عفاف مورد بررسی و ارزیابی قرارگیرد و با تشکیل کلاس‌های ضمن خدمت و بازآموزی، اطمینان حاصل شود که از نظر دانش همواره آمادگی عملی و استدلالی جهت طرح موضوع را داشته باشد. خود سمبل توانمندی در انجام وظایف بوده اما از تظاهر بپرهیزد. از افراط و تفریط بپرهیزد.

۳- با توجه به جایگاه ویژه خانواده در تربیت، بهره‌گیری مناسب از توانمندی والدین با هماهنگی بین خانه و مدرسه و با تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده.

۴- گسترش آموزش و ترویج حجاب و عفاف با بهره‌گیری از ظرفیت و توانایی‌های:

الف- مراکز و ادارات فرهنگی مانند اداره فرهنگ ارشاد اسلامی، انجمن اسلامی مدارس و دانشگاه‌ها

ب- مساجد و کانون‌های فرهنگی مساجد

ج- رسانه‌های ارتباط جمعی به‌ویژه صدا و سیما و توجه به محصولات آن که جایگاه مناسبی برای آموزش ارزش‌ها و هنجارها، فرهنگ‌سازی و الگودهی است.

نکته قابل توجه این است که میزان آگاهی آزمودنی‌ها از میزان پذیرش آن‌ها نسبت به حجاب و عفاف بیش‌تر است.

همان‌گونه که مشاهده گردید گرچه دانش‌آموزان مورد سنجش، هم آگاهی و هم میزان گرایش و پذیرششان نسبت به حجاب و عفاف در سطح مطلوب (مورد انتظار) می‌باشد اما آن‌ها میزان توجه به حجاب و عفاف در کتاب‌های دین و زندگی را کافی ندانسته و این در نتایج به وضوح دیده می‌شود. به نظر می‌رسد که دانش‌آموزان اطلاعاتی که دارند بیش‌تر از راه‌های دیگری کسب نموده‌اند که در پرسش‌نامه و جدول اطلاعات مشاهده می‌شود.

پیشنهاد‌های پژوهشی

۱- با عنایت به مؤلفه‌های مطرح شده در اهداف، محتوا و رهنمودهای تدریس و ارزشیابی می‌تواند در طراحی برنامه درسی متناسب با یادگیری حوزه‌های حجاب و عفاف مورد ملاحظه قرار گیرد.

۲- آن‌چنان که مشخص گردید در همه عناصر برنامه درسی بعد عاطفی از بیش‌ترین فراوانی برخوردار بوده و ابعاد دیگر به میزان کمتری مورد توجه قرار گرفته‌اند، براین اساس نیاز است در طراحی برنامه درسی نگاه متعادل به منظور رشد همه جانبه به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی در دستور کار قرار گیرد.

پیشنهاد پژوهشی

• تکرار پژوهش در سایر مقاطع تحصیلی و سایر موضوعات درسی و مقایسه نتایج

• تکرار بخش دیدگاه سنجی پژوهش در مورد پسران و مقایسه نتایج

• تکرار پژوهش در سایر شهرها و نواحی کشور و مقایسه نتایج

منابع

- شهرستان اراک. شورای تحقیقات آموزش و پرورش شهرستان استان مرکزی.
- کیانی، ثریا. (۱۳۸۶). نگاهی نو به بحث حجاب و واقعیت‌های موجود. پایان‌نامه کارشناسی چاپ نشده، مدرسه علمیه الزهرا(س).
- لقمانی، احمد. (۱۳۸۹). چگونه فرزندان ما با حجاب می‌شوند، قم: بهشت بیش.
- مساوات، سیده فاطمه. (۱۳۷۷) بررسی نگرش دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی به حجاب و عفاف در نواحی چهارگانه شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد. چاپ نشده دانشگاه آزاد واحد شیراز .
- مطهری، مرتضی. (۱۳۵۳). مسئله حجاب. تهران: نشریه انجمن اسلامی .
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۳). نظام حقوق زن در اسلام. چاپ سی و ششم. تهران: انتشارات صدرا.
- احدیان، محمد. (۱۳۸۷). مقدمات تکنولوژی آموزشی. تهران: نشر و تبلیغ بشری .
- احمدی، سید احمد. (۱۳۸۳). روانشناسی جوانان و نوجوانان. اصفهان: مشعل
- اسحاقی، حسین. (۱۳۸۷). گوه‌ر عفاف (پژوهشی در باره حجاب). ویراست دوم. قم: بوستان کتاب.
- اسلامی، مینا. (۱۳۹۰). بررسی میزان توجه به حجاب و عفاف در برنامه درسی ادبیات فارسی دوره راهنمایی تحصیلی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده. دانشگاه آزاد واحد مرودشت.
- حبیبی، مهدی. (۱۳۸۹). دیدگاه جوانان و میان‌سالان در مورد حجاب برتر. مجله علوم رفتاری. بهار ۱۳۸۹.
- حداد عادل، غلامعلی (۱۳۸۰). فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، چاپ دوم. تهران: سروش.
- حسن نژاد، مریم. (۱۳۸۴). بررسی میزان تأثیرپذیری از همسالان و وسایل ارتباط جمعی در انتخاب پوشش دختران پایه سوم راهنمایی ناحیه دو شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. چاپ نشده. دانشگاه شیراز.
- طبرسی، رضی الدین. (۱۳۹۰). مکارم الاخلاق. (ترجمه سید احمد احمدزاده). قم: نورالزهرا.
- کریمی پور، زهرا. (۱۳۷۷). زمینه‌های مؤثر در مدگرایی دانش‌آموزان مقطع متوسطه

